

Nr 39.

Ankom till riksdagens kansli den 15 april 1915 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av en förbättrad och ökad ullproduktion i Sverige.

(1:a avd.)

I tvenne inom riksdagen väckta till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nr 10 i första kammaren av friherre *Hermelin* och herr *Danström* och nr 88 i andra kammaren av herr *Sommelius m. fl.*, har hemställts, att riksdagen ville *dels* besluta, att hos Kungl. Maj:t i skrivelse anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa undersökning rörande lämpligaste sättet för åstadkommande av en förbättrad och ökad ullproduktion inom landet samt vidtaga de åtgärder, vartill undersökningen kan föranleda; *dels* och anvisa ett förslagsanslag av högst femtusen kronor för bestridande av de kostnader, som kunna vara förenade med en utredning av föreliggande fråga.

Till stöd för förstnämnda motion har anförts följande:

»Enligt den av kungl. kommerskollegium utarbetade och i tryck 1914 utgivna specialundersökningen över textil- och beklädnadsindustrien inom landet framgår bland annat, att textilfabrikernas inköp av råull för år 1912 uppgår genom direkt import till 6,370,074 kg. med ett inköpsvärde av 16,422,877 kronor samt genom köp inom landet till endast 506,499 kg. med ett inköpsvärde av 1,018,469 kronor.

Dessa siffror visa tydligt, till vilken ringa omfattning landets egen ullproduktion kommer till användning inom vår textilindustri. Detta be-lyses ännu mer därigenom, att importen av färdigspunnen ull och kam-garn samma år uppgick till ett värde av nära 10 miljoner kronor.

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 10 saml. 24 häft. (Nr 39.)

Orsakerna till detta missförhållande äro flera, främst dock otillräckligheten av Sveriges egen ullproduktion, i det att, ehuru yllefabrikationen och därmed ullförbrukningen inom landet starkt ökats, fårantalet dock här sjunkit i runt tal till 0,9 miljoner efter att omkring år 1870 varit uppe i 1,6 miljoner. Visserligen hava under tidigare skeden och även under de senaste årtiondena åtgärder vidtagits att utvidga Sveriges egen ullproduktion för att därigenom göra ylleindustrien mindre beroende av utlandet, men i stort sett hava dessa ansträngningar icke lett såsom kommerskollegium skriver, »till bestående resultat». Emellertid säger dock statens undervisare i fårskötseln i sin till kungl. lantbruksstyrelsen för år 1912 avgivna berättelse, efter att förut år från år hava uttryckt sitt beklagande över lantmännens ringa omtanke om fåraveln, att intresset för densamma »synes glädjande nog varit i uppåtgående». I detta nyvaknande intresse kan kanske spåras ett resultat av den diskussion i ämnet, som förekom vid 1911 års allmänna svenska lantbruksmöte i Örebro.

Den låga ullproduktionen inom landet torde dock ej kunna läggas lantmännen ensamt till last, utan faller därutinnan ett visst ansvar även på industrien, och det synes som om staten till en början bör vidtaga vissa åtgärder för att sammanföra jordbrukets och industriens här gemensamma intressen på rätt spår. Just i dessa tider framgår detta kanske klarare än eljest, då, såsom fallet nu är, den utländska tillförseln av ull är avstängd.

År 1912 skriver direktör John Nathorst i sin på uppdrag av kungl. lantbruksstyrelsen utarbetade lärobok i fårskötseln bland annat i fråga om ullens användning i Sverige: »För att fårskötseln skall komma att intaga den ståndpunkt i vårt land, som den förtjänar, är det nödvändigt, att kraftigare åtgärder vidtagas för att få köpare till den svenska ullen». Och direktör Nathorst fortsätter: »Det är nämligen icke tu tal om att icke vartenda kilogram till salu befintlig svensk ull skulle av yllefabrikerna både kunna köpas och med fördel användas till filter och schalar. Under nu rådande förhållanden är det så gott som omöjligt kunna sälja svensk ull, — men, och här är bästa beviset för ullens användbarhet, svaras det, vill ni byta mot ylleveror, taga vi gärna er ull».

Detta anförda torde vara en ganska träffande skildring av rådande förhållanden inom den svenska ullhandeln, åtminstone vad det gäller utbudande av mindre partier, vilket ock visar, att industrien kanske ej som sig bort uppmuntrat den inhemska produktionen av ull.

Avogheten mot den svenska ullen måste emellertid nog delvis förklaras i dess ojämnhet och mindre goda behandling hos lantmännen. Visserligen torde man ej varit i okunnighet om, att även den svenska ull-

produktionen kan uppvisa goda kvaliteter ull, som i många fall kunna ersätta utländsk, men då en ordnad ullhandel i landet alldeles saknats, har det mött svårigheter, ja, varit nära nog omöjligt att erhålla likvärdig ull från det ena köpet till det andra. Därtill kommer den förut angivna otillräckligheten av svensk ull. Allt detta förklarar, att fabrikerne sökt den lättare åtkomliga samt därtill jämna och väl sorterade utländska råvaran.

Den svenska ullen har därför fått sin huvudsakliga förbrukning i lantmännens hem, om vilket i sig självt ej är annat än gott att säga, samt i en del ullspinnerier, i s. k. lönegodsfabriker, och i förut omnämnda byteshandel.

Vad nu särskilt byteshandeln vidkommer torde densamma för rationellt bedrivna yllefabriker icke vara möjlig och torde icke heller vara att rekommendera ur den allmänna handelns synpunkt. Ty vid byte tvenne olika varuslag emellan kan ej riktig värdenotering åsättas, för så vitt ej bägge äro till sin kvalitet garanterade. En sådan kvalitetsgrad har man här given endast hos det ena varuslaget, nämligen ullen, varemot vävnadsgodset knappast kan till sin kvalitet garanteras eller kontrolleras i den mängd olika slag, som kan förekomma vid byteshandeln. Detta vare sagt utan att klandra de bytesaffärer som äga rum, men värdesättningen på ull bör i säljarens intresse icke af bytesaffärerna ensamt behärras, utan måste ske genom prisjämförelse med i marknaden likvärdig ull. I detta sammanhang torde ock få påvisas de pris, som föreligga vid inköp af importerad och inhemsk ull, i det att den förra år 1912 enligt kungl. kommerskollegii utredning betingade ett medelpris av 2 kronor 58 öre och den senare för samma tid 2 kronor 01 öre, allt per kilogram räknat.

Emellertid torde frågan om köp av svensk ull för yllefabrikerne räkning aldrig varit så aktuell som nu under den senare tiden eller allt sedan importen av utländsk råvara blivit stängd. Fabrikerne blevo då nödsakade hänvända sig till landets produktion och hava också köpt allt vad som kunnat fås. Priserna på svensk ull stego oerhört, och lantmän, uppköpare, m. fl. kommo med all ull från sista höstklippningen och även äldre förråd fingo följa med, varigenom somliga fabriker torde fått en god del av sin ullbrist tillfälligt täckt. Vid dessa ullköp, som skett i större och mindre poster från så gott som alla delar av landet, hava fabrikerne kanske för första gången fått en verklig överblick på vad som från den svenska fårstammen kan erhållas, kvalitativt sett. Efter vad som försports har det därvid konstaterats, att ullen, visserligen ojämn och ofta mindre väl behandlad, dock i sin helhet utvisat en relativt god beskaffenhet och i vissa fall en förvånansvärd mängd ullslag av verklig ädel karaktär, jämförliga med bättre engelska och tyska ullsorter.

Den skeptiska syn, man hittills inom industrien haft på svensk ull, torde därför, där man har intresse för saken, vara på väg att försvinna, sedan nu den svenska ullen, såsom kanske aldrig tillförene, själv fått visa, att den är väl värd att taga vara på.

Till mera omfattande bruk än till »filtar» och »schalar» torde ock den svenska ullen kunna användas vid våra yllefabriker, ehuru genast måste erkännas, att dess användning här i landet, liksom fallet är inom våra grannländer, där den egna ullen kommer till bruk, endast är begränsad till varuslag i kläde m. m. av grövre och medelfina kvalitéter. För de finaste varuslagen måste vi däremot nog alltid beräkna att använda importerad kolonialull.

En väl ordnad ullhandel, på ett eller annat sätt av staten möjligen understödd, där, efter direkt inköp från lantmännen, klassificering, sortering och indelning av de i skilda partier ofta omblandade olika ullslagen på sakkunnigt sätt sker, kompletterande lantmännens bemödanden att på vad dem ankommer förbehandla ullen, torde alltså i främsta rummet erfordras för att vidmakthålla det intresse, som på allra sista tiden uppstått för den inhemska ullproduktionen. Vad därpå en inom landet rationellt bedriven eller, om man på grund av geografiska eller andra förhållanden ej kommer så långt, en förbättrad fårskötsel beträffar, kommer den säkert att ordna sig med årens lopp, därvid ledd av vederbörliga experter på lanthushållningens område och även här stödd av de åtgärder i övrigt, som från det allmännas sida kunna anses erforderliga.

Men ej nog härmed. För att fårskötseln skall komma att intaga den ståndpunkt i vårt land, som den förtjänar, är det nödvändigt, att även andra åtgärder vidtagas för att få köpare till svensk ull. Ty även om textilfabrikerna nu fått ett visst intresse för den svenska ullen och även om ullhandeln blir ordnad, kan dock det hela så småningom återfalla i sina gamla spår samt likgiltigheten för den svenska råvaran åter komma till synes, sedan tillgång på utländsk ull ånyo står till buds. Särskilda åtgärder måste därför ofördröjligen vidtagas att vinna och bevara köpare av svensk ull.

Vad kan då från statens sida härutinnan åtgöras? Jo, svenska staten bör vid sina upphandlingar av ylleveror för armén, flottan, järnväg, post, telegraf etc. föreskriva att svensk ull i så stor utsträckning som möjligt skall komma till användning vid tillverkning av nämnda ylleveror, utan att därför uppställa fordringar på styrka, sträckningsförmåga och hållbarhet nämnvärt behöva reduceras. Förhållandena i Danmark visa ett motsvarande förfarande, och driver där staten en egen yllefabrik med användning främst av den inhemska råvaran.

Här är ej platsen att närmare ingå på de smärre ändringar av nu fastställda fordringar på kronans kläde, boj, filter m. m., som bliva en följd av att svenskullens användning upptages såsom ett bestämt villkor för vissa anbuds antagande. Nya fastställelser må härför utarbetas av vederbörande förvaltningar och detta efter samråd med fackmän å vävnadsindustriens område.

Om staten därför beslutar sig för vidtagande av sådana åtgärder, och vederbörande förvaltningar därigenom ägde att än mera än nu kan vara fallet lämna de anbudsgivare å kläde m. m., som kunna styrka, att den leverans, varom fråga är, innehåller uteslutande eller viss procent svensk ull, särskilt företräde framför anbudsgivare, som icke lämna sådan garanti, så torde därmed början vara given till att man skulle begynna mera efterfråga den svenska ullen än tillföre. Ja, frågan är om ej genomförandet av denna föreskrift skulle, mera än något annat, kraftigt bidraga till lösningen av den för landet viktiga frågan om förbättrad fårskötsel, om ökad ullproduktion och därmed om minskat importbelopp för textilfabrikernas ullbehov. Staten kommer då att i någon mån ock säkerställas för eventuellt behövt råvarulager inom landet under tider, då import av ull försvåras eller omöjliggöres.

Emellertid bör ej förbises, att en undersökning uti föreliggande fråga såväl i ena som andra fallet kan åsamka vissa kostnader, exempelvis för provvävnaders anskaffande m. m., vilka kostnader möjligen icke kunna bestridas av vederbörande förvaltningar själva eller av i övrigt tillgängliga medel; men torde dessa kostnader icke kunna behöva uppgå till något avsevärt belopp. För att frågan på grund av bristande medel ej må uppskjutas, synes därför lämpligt att av riksdagen anvisas medel för eventuella kostnaders täckande till ett här förslagsvis upptaget belopp av högst femtusen kronor.»

Till stöd för sitt förslag hava herr Sommelius m. fl. utöver vad i den av friherre Hermelin och herr Danström väckta motionen åberopats anført, att staten i sin hand också äger att genom landets samtliga hushållningssällskap verkställa utredningar rörande ullproduktion och försäljning av densamma och att genom dessa institutioner även direkta åtgärder kunna vidtagas till befordran av fåravelns förädling samt starkare utbredning och tillväxt.

Motionärerna hava påvisat, hurusom textilindustriens behov av ull så långt ifrån kan fyllas av den inhemska råvaran, att exempelvis under år 1912 endast värdet av den utav textilfabrikerna importerade ullen med mer än 15 miljoner kronor översteg värdet av den inom landet inköpta. Såsom

Utskottet.

av motionärerna och framhållits lära orsaken till detta för vår handelsbalans påtagligen ogynnsamma förhållande i främsta rummet ligga i ullproduktionens otillräcklighet, men även — om än i mindre grad — i den inhemska varans ojämnhet och mindre goda förbehandling, som vållat svårigheter för industrien att vid inköp från olika håll erhålla ull av någorlunda likvärdig beskaffenhet. Då utskottet finner det vara en angelägenhet av synnerlig vikt för landet, att dess beroende av import från utlandet så mycket som möjligt minskas såväl i allmänhet som även beträffande råvaror av det slag, varom nu är fråga, anser sig utskottet böra biträda motionärernas förslag om vidtagande af åtgärder i syfte att befämja produktionen av inhemska ull och dess avsättning inom landet.

Vid avgörandet av vad från statens sida i första hand bör åtgöras för vinnande av det med motionerna avsedda ändamålet har utskottet funnit, att då de åtgärder, som närmast kunna ifrågakomma, böra vara ägnade att bidraga till ullproduktionens *ökning*, detta syfte bäst skulle tillgodoseas genom höjandet av fårskötseln inom landet med åtföljande ökning av fårstammen. Det förtjänar i detta sammanhang att framhållas, att fåraveln torde vara den enda gren av landets boskapsskötsel, som åtminstone i senare tider icke erhållit någon större uppmuntran från statsmakternas sida, ehuru vissa delar av landet väl lämpa sig för densamma. Visserligen har staten genom inrättandet av en befattning för meddelande av undervisning i fårskötsel och ullkultur sökt höja intresset för fåraveln, och landtbruksstyrelsen har genom facklitteratur å området på sista tiden sökt verka i samma riktning, men ehuru ullförbrukningen varit i ständigt stigande, har antalet får varit i stadigt tillbakagående. Härav torde framgå, att ett ytterligare ingripande från det allmännas sida erfordras för främjande av ifrågavarande för landet så betydande intresse.

Utom den sålunda enligt utskottets mening önskvärda ökningen av fårstammen vill utskottet framhålla betydelsen av fårskötselns rationella bedrivande med hänsyn särskilt till möjligheten att erhålla ull av så ensartad och god beskaffenhet, att de nu rådande svårigheterna för lantmännen att avyttra densamma icke längre behöva förekomma.

I anledning av det av motionärerna uttalade önskemålet att staten vid sina upphandlingar av ylleveror för armén, flottan, järnväg, post, telegraf o. s. v. borde föreskriva, att svensk ull i så stor utsträckning som möjligt skulle komma till användning vid tillverkning av nämnda varor, anser sig utskottet böra fästa uppmärksamheten på det i kungl. förordningen den 17 november 1893 angående statens upphandlings- och entreprenadväsende förekommande stadgandet, att om vid fråga om leverans anbud avlämnats såväl å inhemska som utländska vara vid prövning av anbuden den förra

skall hava företråde. Därest berörda stadgande så tillämpades, att vid statens inköp av ylleveraror hänsyn toges icke blott till att sådana varor tillverkats inom landet utan även till att vid deras tillverkning svensk ull använts, skulle även härigenom utvecklingen av den inhemska ullproduktionnn befordras.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet tillstyrka, att en undersökning verkställes rörande de åtgärder, som lämpligen böra vidtagas för befrämjande av fårskötseln inom landet och att därvid i främsta rummet tages sikte på möjligheten av en ökad och förbättrad ullproduktion med åtföljande användning av svensk ull i större utsträckning än nu sker. Denna undersökning torde emellertid enligt utskottets åsikt kunna utföras utan att medel för ändamålet behöva särskilt anvisas.

Utskottet hemställer därför,

att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa undersökning rörande möjligheterna att verksamt befrämja fårskötseln inom landet, särskilt med hänsyn till ökad och förbättrad produktion av ull och dennas användning i svensk industri samt vidtaga de åtgärder, som i anledning av en sådan undersökning kunna prövas lämpliga.

Stockholm den 14 april 1915.

På jordbruksutskottets vägnar:

D. PERSSON i Tällberg.

Reservation

av herr *Persson* och greve *Hamilton*.
